

УДК 930.2:332.282(477.64)

А.М. Крилова,
аспіратка Інституту української
археографії та джерелознавства
ім. М.С. Грушевського НАН
України

Анотація

А.М. Крилова. До питання про вірогідність статистики землеволодіння у «Матеріалах до оцінки земель Олександрівського повіту Катеринославської губернії».

В статті досліджується ступінь достовірності статистики землеволодіння у виданні «Матеріали до оцінки земель Олександрівського повіту Катеринославської губернії». Дане питання вирішується двома шляхами - вивченням історії його створення та зіставленням із первинними матеріалами.

A.M. Krylova. For the question of reliable of landownership's statistic in "Materials of lands value in Olexandovskiyy uезд Katerinoslavskaya guberniya".

In the article the level of reliable of landownership's statistic in "Materials of lands value in Olexandovskiyy uезд Katerinoslavskaya guberniya" are considered. This question is decided in two ways. In the first, the history of this publication are studied. In the second, the data of this edition is compared with primary materials.

До питання про вірогідність статистики землеволодіння у «Матеріалах до оцінки земель Олександрівського повіту Катеринославської губернії»

Протягом останніх років особлива увага істориків приділяється вивченню джерел з історії Південної України. Разом із тим, перспективними залишаються дослідження джерел з історії окремих частин цього регіону. З одного боку, дослідження джерел з історії порівняно великих територій, виявляють загальні особливості джерельної бази, але з іншого – досить цікаво було б окреслити

комплекси джерел для менших адміністративних або господарських одиниць – повітів або навіть окремих волостей чи населених пунктів.

Аналіз існуючих підходів до вивчення аграрних відносин у регіональному аспекті дав можливість запропонувати ще один, а саме створення бази даних Банку землеволодінь. Основне завдання Банку – накопичення інформації про землеволодіння певної території.

Враховуючи різноманіття інформаційних джерел для створення Банку, нами було розроблено алгоритм універсального джерела для створення історії окремого землеволодіння як господарської одиниці, яке повинно вміщувати такі блоки даних:

1. Назва приватної ділянки, маєтку або общини.
2. Місце знаходження землеволодіння (із літерами Генерального або Спеціального межувань), сусідні ділянки.
3. Відомості про землевласників: для юридичних – кількість власників, назва общини, основна етнічна приналежність; для фізичних – кількість власників, П.І.П., національність, соціальне положення, місце проживання тощо.
4. Форма землеволодіння (приватна, общинна, общинно-подвірна, орендна тощо), її зміни.
5. Час та спосіб отримання землі (наділ, купівля, спадок, за давністю та ін.), яким документом воно підтверджувалося.
6. Іменованій показник площі землі (по відношенню до відповідного місця, часу, форми землеволодіння або соціального стану власника), його зміни.
7. Типовість землеволодіння для даної території, часу або соціальної групи.

Зважаючи на те, що подібна «програма» джерела вміщає як кількісні так і якісні (атрибутивні) показники інформація може бути найкраще представлена у описово-статистичному вигляді - як статистичні таблиці із текстовими описами до них.

Серед комплексу пріоритетних джерел, що окреслюються регіональними дослідженнями такого плану, та можуть частково претендувати на

відповідність подібній формі, важливе місце належить описово-статистичним документам та виданням, що формувалися під час проведення земських статистичних обстежень, та в процесі обробки їх даних.

Важливим етапом в дослідженні інформаційної бази цих джерел є критична оцінка статистичних даних з точки зору їх достовірності та наукового обґрунтування. Під критичною оцінкою статистичних даних розуміють повноту, якість та достовірність по відношенню до цілей та задач дослідження.

Надійність висновків аналізу даних забезпечується виявленням та мінімізацією пропусків, неточностей, невідповідності, невизначеності в статистичній інформації історичного джерела.

«Матеріали до оцінки земель Олександрівського повіту» були видані як другий том «Матеріалів до оцінки земель Катеринославської губернії» в 1902 році. Це видання, обсягом 641 сторінка, складається із двох частин, які представляють собою описові тексти і висновки по дослідженню, а також додатків у вигляді статистичних таблиць, що значно спрощує сприйняття та аналіз даних. Це видання вміщує результати земського дослідження Олександрівського повіту, проведеного в 1899 році. По відношенню до створення БД Банку землеволодінь це видання вміщує дані по площі землі окремих селищ (іноді із вказівкою власника) із розподілом по формам землеволодіння, а також інформацію, яка дає змогу виявити типовість окремого землеволодіння (наприклад, середня кількість землі для землеволодінь окремих соціальних груп землевласників по повіту або волості).

З'ясування вірогідності даних «Матеріалів до оцінки земель Олександрівського повіту» можливо двома шляхами: вивченням історії його створення, або зіставленням із первинними матеріалами.

Велика робота по перевірці характеру подвірних переписів з точки зору їх змісту проводилася під керівництвом З.М. та Н.А. Свамицьких. Але в даному випадку робота зосереджувалася на дослідженні їх якості через вказівки та програми досліджень, тобто якоюсь мірою, шляхом вивчення історії їх створення, а також шляхом співставлення окремих цифрових даних по окремим

ланкам господарства селян. Крім того, дослідження З.М. та Н.А. Свамицьких мало більш широкі територіальні межі, та мало головною метою створення загального зводу даних по окремим повітам [Свамицькие З.М. и Н.А. Земские подворные переписи: Поуездные итоги (1880 – 1913). – М.: Изд. ЦСУ СССР, 1926. – С. 22, 158].

Земельний облік в Олександрівському повіті проводився на основі документів, які малися у власників, а також зроблених ще до експедиції вибірок на особливі картки зі справ Нотаріального Архіву, Казенної Палати, Губернської креслярні та інших установ про місцезнаходження та розміри окремих земельних ділянок, встановлювалися на місцях кількість придатної та непридатної землі по кожному володінню.

Місцеве дослідження здійснювалося по невеликим територіальним одиницям – межовим дачам. Після виявлення всіх власників, які входили у дану межову дачу, кількість їх землі підсумовувалася, а сам підсумок порівнювався із кількістю землі в цій дачі за межовими даними. Якщо ці показники співпадали, або різниця була невелика, то це ставало підтвердженням, що жодного землевласника не пропущено і землеволодіння встановлено правильно. Таким межовим дачам надавалася назва облікових дач. Викреслювався контур кожної дачі, і на неї поступово наносилися всі обслідувані володіння. Якщо весь простір дачі заповнювався – не залишалось пустих місць, то це вдруге доказувало, що обслідування проведено правильно і дана дача облікована точно.

За облікову дачу намагалися приймати тільки одну межову дачу, але якщо межові дачі були досить дрібні або земля знаходилася в декількох межових дачах, то у цьому випадку декілька межових дач поєднувалися у одну облікову.

Після повернення з експедиції кількість землі, виявленої по кожному окремому володінню на місцях, вдруге перевірялася шляхом порівняння його із документальними даними. Таким чином, проводилося остаточне встановлення землеволодіння окремих власників. Останні по черзі облікових дач заносилися у окрему відомість, із вказівкою для кожного кількості землі та розподілу її на

угіддя. Кожному власнику давався один загальний по повіту порядковий номер [Материалы для оценки земель Екатеринославской губернии. Екатеринославский уезд. – Екатеринослав, 1899. - т.1, часть 1. –, с. 78-79; Материалы для оценки земель Екатеринославской губ. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1902. т.2. – С. 53].

Таким чином, сутність земельного обліку зводилася до перевірки документальних даних методом їх порівняння із межовими матеріалами. Перевага цього методу була в тому, що це давало більше можливості не пропустити окремі, особливо невеликі, володіння. Матеріали, отримані таким чином були більш достовірні, ніж ті, які отримували шляхом перевірки на місцях документів на володіння землею [Свавицкие З.М. и Н.А. Земские подворные переписи: Поездные итоги (1880 – 1913). – М.: Изд. ЦСУ СССР, 1926. С. 55-56].

Оскільки перевірити старанність та уважність земських статистиків під час роботи ми не можемо, як не можемо і перевірити сам первинний матеріал, зібраний під час експедиції, то рівень вірогідності даних може бути частково встановлений шляхом порівняння цифрової інформації «Матеріалів до оцінки земель Олександрівського повіту» із даними первинних документів. Такими документами є записи на володіння та копії межових книг по окремим населеним пунктам, що зберігаються в Державному архіві Запорізької області (фонд повітового землеміра Олександрівського повіту).

Зі всієї інформації, яку представляють «Матеріали до оцінки земель Олександрівського повіту», перевірити по документам можна тільки дані «Таблиці статистико-економічних даних по селянським селищам» (далі – «Таблиці») [Материалы Александровский уезд, С. 201-359].

«Таблиці» вміщують дані по 254 населених пунктах, поділених за волостями. Наявні копії межових книг та записи на володіння дозволили перевірити 94 населених пункти. Перевірка здійснювалася шляхом порівняння даних кількості зручної землі, вказаної в межових книгах та записах на володіння, із кількістю зручної надільної, купленої або орендованої землі по кожному селищу.

Під час перевірки використовувалося видання «Список земельних володінь Олександрівського повіту» [Список земельних владений Александровского уезда], що, як і «Матеріали до оцінки», складалося за результатами експедиції 1899 року, тобто повинно вміщувати ідентичні дані.

В процесі порівняння даних до уваги бралось декілька факторів.

1) Фактор часу. Мається на увазі проміжок часу між складанням копії межевої книги або запису на володіння та проведенням експедиції, за який ділянка землі могла збільшити або зменшити свою площу. Нами використовувалися копії межових книг та записи на володіння складені до 1899 року включно.

2) Фактор території. В «Таблицях» наводяться селища по волостям, часто без вказівок про власників. В одній волості могло бути декілька селищ різних власників із однією назвою. Наприклад, такі як Синегубівка в Олександрівській волості, або Антоновка в Михайло-Лукашовській [Список земельних владений Александровского уезда С. 98-99, 158, 165]. Яку саме мали на увазі в «Таблицях» можна встановити тільки шляхом співставлення літер Генерального або Спеціального межування, вказаних в копії межевої книги із тими ж самими у «Списку». Крім того, селища із однією назвою, могли існувати в різних волостях. Селище Новосьолка, наприклад, в «Таблицях» фігурує в шести волостях [Материалы для оценки земель Алекс уезд – С. 204, 214, 232, 264, 304]. В таких випадках, чи відноситься дана копія межевої книги до селища, вказаного у «Списку», допомагали визначити тільки літери межування. Якщо літери співпадають, а кількість землі даного населеного пункту у «Списку» збігається із даними в «Таблицях», то можна на 99% стверджувати що селище локалізовано правильно. Крім цього населені пункти локалізувалися за прізвищами власників, які вказані в «Таблицях», та за допомогою суміжних володінь, вказаних в копіях межових книг.

3) Фактор розподілу землі на «зручна-незручна». В «Таблицях» наводиться тільки кількість зручної землі, тому для порівняння із документів вибиралася тільки дані по зручній землі.

	Кількість зручної землі (дес.)				Кількість зручної землі (дес.)			
Олександрівська вол.				Залив'янська вол.				
Александровка	249,6	249,3	-0,1	д. Бонковка (Бойковка) (В.Скворцова)	20	20	0	
Алексеевка	349,3	349,3	0	д. Воскресенка (Е.Ханьковой)	80,1	80,1	0	
Анновка	42,3	42,3	0	с. Заливное (Бразоля)	76,9	76,9	0	
Богодарь	90	90	0	д.Христофоровка (Ельникова)	52,1	52,1	0	
Васильевка	38,2	38,2	0	Кінсько-Роздорська вол.				
Даниловка	140	161	13	с. Басань	11050,5	11090,3	0,4	
Егоровка	127,2	127,2	0	с. Конские Раздоры	12367,5	12332,8	-0,3	
Синегубовка	220,9	220,9	0	Михайло-Лукашівська вол.				
Андріївська вол.				д. Александровка	17,7	18	1,7	
Андреевская (Иваненко)	636,6	510	-24,8	д. Антоновка	180,9	180,9	0	
Васильевка	74,1	74,1	0	д. Берестовая- Богдановка	43,2	43,2	0	
Волнянка (Кривобокова)	34,1	34,2	0,3	д. Геленджик	30,2	30,2	0	
Михайловка (Е.Левшиной)	137,8	137,8	0	д. Голубцовка (Голубовка)	14,9	14,8	-0,7	
Павлокичкас (С.Марк)	281,3	260,9	-7,8	д. Дудниково №9	1811,4	1811,6	0,01	
Велико-Михайлівська вол.				д.Зиновка	9,5	9,5	0	
Белозубовка	227	227	0	д. Значково	45,5	45,5	0	
Берестовая	1859,9	1851,9	-0,4	д. Любомировка	27,3	27,3	0	
с. Б-Михайловка	12819,4	12819,7	0,002	д. Трофимовка (Тимофеевка)	11,6	11,6	0	
Евграфовка (Ново- Евграфовка)	233	233	0	х. Федоровский	3,9	3,9	0	
Новоселка	96,7	96,8	0,1	Наталівська вол.				
д. Орестополь	742,3	742,3	0	Х. Безыименный	496,6	472	-5,2	
Вознесенська вол.				Беккеровка	74,9	74,9	0	
Вознесенка	8393,8	8450	0,7	Еленовка	101,8	101,8	0	
Новогупаловка (Вербовая)	2433,6	2433,6	0	Ивано-анновка	214,7	214,7	0	
Воскресенська вол.				Красный Кут	10,5	10	-5	
Крутая	219,8	220,9	0,5	Лидиенфельд	544,2	544,2	0	
Новоселка	1199,4	1181,5	-1,5	Ново-Камышеваха	256,4	394,2	35,1	

Пологи	8372,5	8255,4	-1,4
Самойленковское	503,4	503,75	0,1
Федоровка	10184	9868,8	-3,2
Григорівська вол.			
Еленовка (хут. Ново-Еленовка)	736,6	736	-0,1
Юльєвка	926,9	926	-0,1
Гуляйпільська вол.			
пос. на аренд. земле Борисовка	538	526,15	-2,3
Воздвиженка	3500,7	3466,73	-1,1
Косовцева №1(2)	123,5	123,5	0
Любицкая	970	970,2	0,02
Мирополь	102,1	102,1	0
Рождественка	2541,1	3541,1	28,2
Хвалибоговка №2	15,1	15,1	0
Катеринівська вол.			
Мирный покой (Фриденсруэ)	1138,1	1138,1	0
Жеребецька вол.			
Васиновка	924,4 (зр. та незр.)	925,5	-0,1
Дарьевка	295,9	329,6	-10,2
Жеребец	16582,9	15043,5	10,2
Камышеваха	7995,9	7371,2	8,5
Копани	1783,4	1806	-1,3
Любимовка	184,2	184,7	-0,3
Ново-Ивановка	1449,4	1438,1	0,8
Ново-Троицкое	1687,2	1675,9	0,7
Омельник и хут. Солдатский	2681,8	2735	-1,9
Преображенка	7434,1	7369,5	0,9
Новоселка	16,1	16,7	3,6
Павловка	177,7	177,7	0
Софиевка	38,1	38,1	0
Трудолюбовка	20,7	20,7	0
х.Череповский	312,4	462	32,4
Павлівська вол.			
х. Вербовый	804,3	856	6
Петро-Строганівська вол.			
Мокрая	1144,8	1555,9	26,4
Николаевка	465	151,9	-206
Петровское-Строганово	1170,3	1170,3	0
Степная	1109,6	296	-275
Покровська вол.			
х. Касьяновский	1300	1304,5	0,3
с.Ново-Николаевка	6401,3	6401,3	0
с.Покровское	18845,4	18717,3	-0,7
Туркенівська вол.			
Варваровка	747,4	747,4	0
Николаевка	284,1 (із незручн. 294,9)	294,5	-0,1
Новозеленовка	291,2	323,7	10
Ново-Николаевка	133,8	133,7	-0,1
Павловка	82,8	82,3	-0,6
Санжаровка	3472,8	3473	0,01
Степановка	460,5	482,4	4,5
Темировка 1-я	145,1	145,1	0
Темировка 2-я	219	219	0
Туркеновка	5965,7	6362,1	6,2
Успенровка	5551,6	5551,6	0

Із 94 населених пунктів, дані яких порівнювалися із копіями межових книг або записами на володіння, в 41 пункті кількість землі співпала повністю. В 53 пунктах, дані не збігаються наступним чином: в 26 населених пунктах – до 1%, в 10 – від 1 до 5%, в 11 – від 5 до 25%, в 4 від 25 до 50%, в 2 – більше 100%.

Найбільша різниця в даних в кількості землі зафіксована по селищам Федорівка (Воскресенська вол.), Рождественка (Гуляйпільська), Жеребець та Омельник (Жеребецька), що пов'язано скоріш за все із доволі значним

проміжком часу між складанням записів на володіння та проведенням дослідження [ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2: спр.301, л.1зв.; спр.586, л.1зв.; спр.694, л.1зв.; спр.827, л.1зв.].

Значна розбіжність в даних по кількості землі спостерігається також в даних по селищам Мокра, Степна та Миколаївка Петро-Строганівської вол. Але, треба окремо, звернути увагу на дані по цій волості. Під час порівняння даних «Списків» із даними «Таблиць», (нагадаємо, що їх інформація повинна бути ідентичною), ми бачимо, що дані не збігаються (Табл. 2). При цьому, дані копій межових книг збігаються із даними «Списку».

Крім того, слід додати, що дані «Таблиць» частково збігаються із «Списками сільських товариств та общин», дані для яких бралися із окладних книг Казенної Палати [Списки сельских обществ и общин Александровский уезд. – С. 26-27]. Дивлячись на таке «різноманіття» даних, можна зробити висновок, що дані по Петро-Строганівській волості в «Таблицях» не можна вважати повністю достовірними.

Табл. 2.

Порівняння кількості землі в селищах Петро-Строганівської волості за даними «Списку земельних володінь», «Списків сільських товариств та общин», «Таблиць» та копій межових книг.

Селище	За копіями межових книг	За «Списками сільських товариств»	За «Списком земельних володінь»	За «Таблицями» («Матеріали до оцінки»)
Мокрая	1144,8	279,5	1144,8	279,5 (із купл 1555,0)
Миколаївка	465 (із церк 592,9)	161,8	408,7 (із церк 546,9)	151,9 (із купл 587,3)
Петро-Строганово	1170,3	438,75	1170,3	438,8 (із купл 1170,3)
Степная	1109,6	296	1109,6	296 (із купл 2551,8)
Шенвизе	Нема даних	1145	1114,0	(1)174

[ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2: спр.478; л.3; спр.521, л.2-3зв.; спр.621, л. 13зв; спр.768, л.3; Списки сельских обществ и общин. Алекс –С. 26-27; Список земельных владений Александровского уезда – С. 186-188; Материалы для оценки земель Александровский уезд. – С. 322-324].

Порівняння «Матеріалів до оцінки» із копіями межових книг також свідчить про помилки та неточності в назвах населених пунктів. Так, наприклад, селище Юлівка, Григорівської вол., в «Таблицях» пишеться то як Юрівка, то як Юлівка. Селище Голубівка фіксується як Голубцовка, Бойківка - як Бонківка. [Материалы для оценки земель Екатеринославской губ. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1902. т.2. – , С. 242-244, 274, 294; ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2: спр.114, л.2; спр.216, л.2; спр.908, л.4]. Виявлено навіть переклад назви німецького селища на російську – селище Фріденсруе, Катеринівської вол., фіксується в «Таблицях» як «Мирный покой» [Материалы для оценки земель Екатеринославской губ. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1902. т.2. – С. 154; ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.840, л.4].

Крім того, слід відмітити, що «Таблиці» вміщують купюри. Населених пунктів в «Таблицях» значно менше ніж в «Списках». В перших в основному наводяться селища товариств колишніх поміщицьких або державних селян. Але, наприклад, по Михайло-Лукашівській вол., навіть без хуторів окремих власників, в «Списках» не менше 40 селищ, що належали товариствам колишніх поміщицьких або державних селян чи поселянам-власникам, а в «Таблицях» тільки 23. Краснопільської вол. (із німецькими селищами) в «Таблицях » немає взагалі [Список земельных владений Александровского уезда Екатеринославской губернии. – Екатеринослав, 1901. – С. 158-175, Материалы для оценки земель Екатеринославской губ. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1902. т.2. – , С.292-294].

Іноді зустрічається плутанина в цифрах, замість зручної землі в «Таблицях» дається кількість землі разом із незручною (с. Миколаївка, Туркенівської вол., с. Васіновка, Жеребецької вол.) [Материалы для оценки земель Екатеринославской губ. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1902. т.2. – С. 343-344, 262-264; Список земельных владений Александровского уезда Екатеринославской губернии. – Екатеринослав, 1901. – С. 195; ДАЗО, ф.Ф-230, оп.2: спр. 529, л.2; спр.159, л. 3, 8зв.; спр.160, л.3].

Крім того, кількість землі, яка фіксується в копіях межових книг, в «Таблицях» не завжди подається як надільна. Іноді вона співпадає із пунктом

«десятин всього» (надільна та куплена разом), іноді тільки із загальною кількістю купленої землі.

Однак, в цілому, результати порівняння повітів із документальними даними дають можливість стверджувати про відносно високу вірогідність даних представлених у.... У той же час, треба зауважити, що під час використання цієї інформації необхідно звертатися до «Списків земельних володінь» і межових документів, для уточнення того, яке селище мається на увазі, а також з'ясування кількості незручної землі, що може зробити дані про площу землеволодіння окремого населеного пункту повіту більш менш повними.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний архів Запорізької області (ДАЗО), ф. Ф-230, оп.2: спр.12, 6 арк. Копія межевої книги на земельные владения крестьян села Александровка.
2. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.17, 3 арк. Копія межевої книги на земельне владения деревни Александровка.
3. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.29, 3 арк. Копія межевої книги на земельне владения крестьян деревни Алексеевки.
4. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.36, 29 арк. Копія межевої книги на земельне владения крестьян села Андреевки.
5. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.50, 6 арк. Копія межевої книги на земельне владения крестьян деревни Анновка.
6. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.64, 3 арк. Копія межевої книги крестьян села Антоновка.
7. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.71, 18 арк. Владенная запись на землю и таблицы вычислений земельных угодий государственных крестьян с. Басани Конско-Раздорской волости.
8. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.72, 5 арк. Копія межевої книги на владение хутором Безымянно-Скелеватым землевладельца Янцена М.Я.
9. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.78, 4 арк. Копія межевої книги на земельные владения крестьян деревни Беккеровка.
10. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.80, 4 арк. Копія межевої книги на земельные владения крестьян деревни Белозубковой.

11. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.87, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Берестовой.
12. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.88, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Берестовой.
13. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.102, 9 арк. Копия межевой книги, геодезический журнал и чертеж д. Богодаровка Покровской волости, владения общества крестьян.
14. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.114, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян дер. Бойковка.
15. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.117, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Больше-Михайловка.
16. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.119, 4 арк. Копия межевой книги на владение поселком Борисовым землевладельца Кернера Б.С.
17. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.131, 10 арк. Владенная запись и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян деревни Варваровка Туркеновской волости.
18. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.149, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян дер. Васильевка.
19. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.150, 9 арк. Копии межевых книг на земельные владения крестьян дер. Васильевка.
20. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.159, 20 арк. Копия межевых книг на земельные владения крестьян деревни Васиновка.
21. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.160, 3 арк. Копия межевой книги на владение крестьян первой частью деревни Васиновка.
22. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.162, 4 арк. Копия межевой книги на владение поселян хутором Вербовка.
23. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.188, 12 арк. Владенная запись и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Воздвиженка Гуляйпольской волости.
24. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.190, 21 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Вознесенка той же волости
25. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.197, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Вольной.
26. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.200, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Воскресенка.
27. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.206, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Геленжик.

28. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.213, 6 арк. Копия межевой книги на владение поселян колониями Георгсбург (Дудниково)

29. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.216, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Голубовка.

30. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.247, 5 арк. Копия межевой книги на владение крестьян деревни Даниловка.

31. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.254, 5 арк. Копия межевой книги на владение крестьян деревней Дарьевка.

32. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.275, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Егоровка.

33. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.286, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Еленовка Степная.

34. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.301, 89 арк. Владенная запись и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян слободы Жеребец, той же волости. Приговоры Жеребецкого и Новотроицкого сельских сходов об установлении размеров выкупных платежей за отрубные участки

35. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.309, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Заливное.

36. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.318, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Зиновьевка.

37. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.321, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Значковка.

38. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.324, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Ивано-Анновка.

39. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.351, 3 арк.; Копия межевой книги на владение крестьян хутором Камышеватским.

40. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.353, 57 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян с. Камышеваха Жеребецкой волости. Приговоры Камышевахского сельского схода о переходе на подворное землевладение и установлении размеров выкупных платежей

41. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.360, 7 арк. Копия межевой книги на владение крестьян хуторами Касьянова и Новокасыянова.

42. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.375, 30 арк. Владельная запись и таблица вычислений земельный угодий государственных крестьян села Конские Раздоры той же волости.

43. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.384, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Копани.

44. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.391, 2 арк. Копия межевой книги на владение крестьян деревней Красный Кут.

45. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.401, 6 арк. Копии межевых книг на земельные владения крестьян деревни Крутая и пустошью Крутая братьев Бондаренковых И.П. и С.П.

46. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.414, 5 арк. Копия межевой книги

47. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.421, 4 арк. Копия межевой книги

48. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.424, 9 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян деревни Любицкой Гуляйпольской волости.

49. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.427, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Любомировка.

50. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.470, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Мирополь.

51. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.476, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Михайловка.

52. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.478, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Мокрой.

53. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.521, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Николаевка.

54. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.529, 2 арк. Копия межевой книги на владение хутором Никольским землевладельца Цапко Н.И.

55. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.545, 11 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Новогупаловка Вознесенской волости.

56. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.546, 7 арк. Копия межевой книги, геодезический журнал и чертеж на владения крестьян деревни Ново-Евграфовка Больше-Михайловской вол.

57. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.547, 4 арк. Копия межевой книги на владение колонистов хутором Ново-Еленовка.

58. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.549, 2 арк. Копия межевой книги на владение хутором Ново-Зеленым государственного крестьянина Лагоды С.С.

59. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.552, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Ново-Ивановка.

60. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.555, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Ново-Косовцовка.

61. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.560, 25 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Ново-Николаевка Покровской волости.

62. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.561, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Ново-Николаевка.

63. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.571, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Новоселки.

64. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.572, 3 арк.; Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Новоселки.

65. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.573, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Новоселки.

66. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.578, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Новотроицкой.

67. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.586, 12 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян деревни Омельник Жеребецкой волости.

68. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.588, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Орестополь.

69. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.595, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Павловка.

70. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.600, 5 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Павловка.

71. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.605, 6 арк. Копия межевой книги на владение селом Павло-Кичкас землевладелицы Марк С.П.

72. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.621, 14 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Петровское.

73. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.665, 37 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Покровское той же волости.

74. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.670, 16 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Пологи той же волости.

75. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.676, 50 арк. Владенная запись на землю крестьян с. Преображенка Жеребецкой волости. Приговоры Преображенского сельского схода о переходе на подворное землепользование и установлении размеров выкупных платежей.

76. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.694, 12 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Рождественка Гуляйпольской волости.

77. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.710, 5 арк. Копия межевой книги на владение хутором Самойленкова крестьян Самойленковых.

78. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.713, 10 арк. Владенная запись на землю и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Санжаровка Туркеновской волости.

79. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.742, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Синегубовка.

80. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.758, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Софиевка.

81. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.766, 3 арк. Копия межевой книги крестьян деревни Степановка.

82. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.768, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Степной.

83. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.789, 3 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Темировка № 1.

84. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.790, 6 арк. Копия межевой книги, чертеж и геодезический журнал на земельные владения крестьян деревни Темировка № 2.

85. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.807, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Трофимовка.

86. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.810, 2 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Трудолюбовка.

87. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.814, 10 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян села Туркеновка.

88. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.824, 4 арк. Владенная запись на землю крестьян села Успенское Туркеновской вол.

89. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.827, 14 арк. Владенная запись и таблица вычислений земельных угодий государственных крестьян села Федоровка Воскресенской вол.

90. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.828, 3 арк. Копия межевой книги на владение крестьян деревней Федоровка.

91. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.840, 5 арк. Копия межевой книги на земельные владения поселян колонии Фриденсруэ.

92. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.865, 3 арк. Копия межевой книги на владение крестьян второй частью деревни Хвалибоговка.
93. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.869, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Христофоровка.
94. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.875, 2 арк. Копия межевой книги на владение хутором Черепова крестьян Очкуренко П.А., Гужвы С.П. и Сороколата Г.К.
95. ДАЗО, ф. Ф-230, оп.2, спр.908, 4 арк. Копия межевой книги на земельные владения крестьян деревни Юльевка.
96. Материалы для оценки земель Екатеринославской губернии. Екатеринославский уезд. – Екатеринослав, 1899. - т.1, часть 1. – с.
97. Материалы для оценки земель Екатеринославской губ. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1902. т.2. – С. 53.
98. Свавицкие З.М. и Н.А. Земские подворные переписи: Поуездные итоги (1880 – 1913). – М.: Изд. ЦСУ СССР, 1926. – С. 22, 158.
99. Списки сельских обществ и общин Екатеринославской губернии. Александровский уезд. – Екатеринослав, 1899. – вып. 1 – С. 26-27.
100. Список земельных владений Александровского уезда Екатеринославской губернии. – Екатеринослав, 1901. – С. 186-188.